

IRYNA SASHKO

„CHRZEŚCIJANIE BLISKIEGO WSCHODU”

KONFERENCJA NAUKOWA
PODCZAS TYGODNIA MODLITW O JEDNOŚĆ CHRZEŚCIJAN
ZORGANIZOWANA PRZEZ INSTYTUT EKUMENICZNY KUL
19 STYCZNIA 2011 ROKU

19 stycznia 2011 r. w auli C-1031 Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II odbyła się konferencja naukowa „Chrześcijanie Bliskiego Wschodu”, zorganizowana przez Instytut Ekumeniczny KUL. Inspiracją do organizacji sesji był Synod Biskupów dla Bliskiego Wschodu, który odbył się w Watykanie w dniach 9-24 października 2010 r. i przebiegał pod hasłem „Jeden duch i jedno serce ożywiały wszystkich wierzących” (Dz 4, 32). W obradach wzięło udział 174 ojców synodalnych, którzy wezwali społeczność międzynarodową, aby się obudziła i spojrzała na sytuację chrześcijan w Ziemi Świętej.

Konferencję na KUL-u zainaugurował Dyrektor Instytutu Ekumenicznego KUL, ks. dr hab. Przemysław K a n t y k a, podkreślając wagę tego spotkania, gdyż cierpienia chrześcijan na Bliskim Wschodzie są w mediach sprawą najbardziej przemilczaną. Ks. prof. Kantyka, nawiązując do ostatniego wywiadu Przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan, kardynała Kurta Koha, podkreślił, że dzisiaj około 260 mln chrześcijan cierpi z powodu dyskryminacji. Wprowadzając w obrady, Ksiądz Dyrektor zachęcił nie tylko do pochylania się nad cierpieniem Kościoła w Ziemi Świętej, lecz przede wszystkim do szukania możliwych rozwiązań, albowiem – jak słusznie zauważył Dyrektor Katedry Teologii Prawosławnej IE KUL, dr hab. Krzysztof L e ś n i e w s k i – od jedności chrześcijan na Bliskim Wschodzie po części zależy jedność wszystkich chrześcijan. Wszak obecna

sytuacja Kościoła na tych terenach, ze względu na liczne prześladowania i konflikty, przypomina sytuację wspólnoty chrześcijańskiej sprzed dwóch tysięcy lat.

Pierwszą część Konferencji otworzył referat pt. *Synod Biskupów dla Bliskiego Wschodu – wprowadzenie w tematykę*, wygłoszony przez Dyrektora Instytutu Ekumenicznego KUL, ks. dra hab. Przemysława Kantykę. Ksiądz Profesor zapoznał uczestników z przebiegiem Synodu, jak też przedstawił jego założenia i postulaty. Bardzo dokładnie zostały także omówione 44 propozycje dokumentu posynodalnego, zwanego *propositio finalis*, który w przyszłości będzie stanowił podstawę do wydania adhortacji apostolskiej przez papieża Benedykta XVI. Wśród zagadnień poruszanych, przez Synod znalazły się m.in. takie tematy, jak: emigracja, powrót uchodźców, dbałość o zachowanie tradycji religijnych poprzez lasowanie projektów religijnych, kulturowych, socjalnych i ekonomicznych, powołanie nowych ruchów religijnych, użycie języka arabskiego w dokumentach Stolicy Apostolskiej, a także ewangelizacja poprzez środki masowego przekazu, umacnianie roli rodziny, duszpasterstwo młodzieży oraz rozpowszechnianie społecznej nauki Kościoła. Zdaniem Księdza Profesora podczas Synodu najbardziej dramatyczne były wypowiedzi dotyczące prześladowania chrześcijan oraz ich koegzystencji z islamem. Ojcowie synodalni, zachęcając do dialogu bez uprzedzeń, kładli ogromny nacisk na wspólne oczyszczenie pamięci oraz wzajemne wybaczenie win.

Następnym prelegentem był prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz (UKSW), który w swoim referacie *Dialog międzyreligijny – „drogą” Kościoła na Bliskim Wschodzie* poruszył kwestię dialogu jako drogi, a także misji Kościoła powszechnego. Według prof. Sakowicza to właśnie Krzyż jest wielką proklamacją dialogu, a wiszący na nim Jezus Chrystus – przykładem odwiecznego dialogu Boga z człowiekiem. Prelegent wymienił różne formy dialogu, kładąc szczególny nacisk na modlitwę oraz cierpienie w imię Prawdy. Jako przykład ostatniej formy prof. Sakowicz przywołał postać Jezusa Chrystusa, a także br. Rogera Schultza. W prelekcji została także przedstawiona religijna oraz społeczna sytuacja Kościoła ormiańskiego, a także Kościoła nestoriańskiego w Iranie.

Bardzo ważnym punktem referatu było omawianie poszczególnych kwestii, zaczerpniętych z dokumentu Synodu Biskupów dla Bliskiego Wschodu, które dotyczyły dialogu z islamem. Dokument bowiem nazywa muzułmanów braćmi i zaprasza do budowania wspólnego dobra. Dialog międzyreligijny istnieje zatem i winien się rozwijać na wszystkich płaszczyznach. Świadczą o tym liczne dokumenty Kościoła oraz wypowiedzi papieży.

Niezwykle ciekawym okazały się spostrzeżenia Prelegenta na temat semantyki wyrazu „dialog” (gr. *diálogos*). „Dialog – to spotkanie z Logosem, który upodobnił się z człowiekiem również w jego fizjologii” – stwierdził prof. Sakowicz. „Stąd jesteśmy zobowiązani do dialogu z każdym człowiekiem, na wzór najdoskonalszego dialogu, który nieustannie zachodzi między Osobami w Trójcy Świętej”. W prelekcji została podkreślona także ważna funkcja dialogu milczenia, który ma miejsce wów-

czas, gdy już wszystkie słowa stają się zbędne. Dialog nie jest bowiem „kurtuazyjną wymianą słów ani dążeniem do konsensusu za wszelką cenę” – zaznaczył Prelegent.

Jako ostatni w pierwszej części Konferencji został wygłoszony referat ks. dra Adama Wąsa SVD pt. *Czy dialog chrześcijańsko-muzułmański wytrzyma próby współczesności?*, w którym ów dialog został przedstawiony z obu stron, tzn. zarówno chrześcijańskiej, jak i ze strony przedstawicieli religii muzułmańskiej. Jeśli, ze względu na problem reprezentacyjny oraz słabe wykształcenie muzułmańskich teologów, dialog ze strony islamu faktycznie nie istnieje, to Kościół katolicki nieustannie wychodzi naprzeciw, szukając różnorodnych sposobów współpracy i porozumienia. Zdaniem ks. dra Wąsa nawet słynne przemówienie papieża Benedykta XVI w 2006 r. w Ratyźbonie można nazwać swoistą interwencją Ducha Świętego, gdyż po tym wydarzeniu doszło do wielkich zmian w dialogu międzyreligijnym w obecnym pontyfikacie. „Dzieje dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego są pełne napięć i konfliktów, ale są też bogate o perły myśli dialogalnej” – kontynuował Prelegent.

W dalszej części referatu zostały ukazane najważniejsze wydarzenia dialogu, zainicjowane przez przedstawicieli islamu. Wśród owych przedsięwzięć znalazła się m.in. opublikowana 13 października 2007 r. deklaracja 138 muzułmańskich uczonych z całego świata pt. „Jednakowe słowo dla nas i dla was”, wyrażająca stanowisko muzułmanów wobec świata chrześcijańskiego, którą – zdaniem Prelegenta – można nazwać swoistą *Nostra aetate* w świecie islamu. Ważnym wydarzeniem jest także, zaplanowany na luty 2011 r. oraz zatwierdzony rezolucją ONZ, Tydzień Harmonii Międzyreligijnej, a także sytuacja ostatnich zamachów w Bagdadzie i Aleksandrii, w wyniku czego setki muzułmanów wyszło na ulice Kairu, aby zademonstrować swoją solidarność z cierpiącymi chrześcijanami.

Na zakończenie prelekcji ks. dr Wąs podzielił się swoimi spostrzeżeniami odnośnie do przeszkód na drodze dialogu, wymieniając m.in. fanatyzm i manipulację religijną oraz postawy totalnie obojętne. Jeśli natomiast dialog międzyreligijny będzie odbywać się w atmosferze wzajemnego szacunku oraz konstruktywnej dyskusji i sporów, jeśli obie strony potrafią zaakceptować istniejące między nimi nieprzekraczalne różnice, to taki dialog przyczyni się do korygowania stereotypów i wzajemnych uprzedzeń, a wyzwalać z wszelkich lęków i służyć do precyzowania i pogłębiania własnej wiary, stanie się widocznym znakiem pokojowego potencjału stron.

Kulminacją konferencji naukowej „Chrześcijanie Bliskiego Wschodu” stała się południowa Eucharystia, która miała miejsce o godz. 12¹⁵ w Kościele Akademickim KUL. Mszy Świętej przewodniczył i słowo Boże wygłosił abp prof. dr hab. Józef Życiński, Metropolita Lubelski. Pasterz Diecezji podziękował wszystkim, którzy przyszli, aby trwać przy stole słowa i na łamaniu chleba, albowiem historię świata tworzą ludzie głębokiej modlitwy, którzy patrzą nie na natychmiastowe owoce, lecz na ten Krzew Winny, w którym tętnią soki. „To właśnie miłość Chrystusa zgromadziła nas tutaj – kontynuował abp Życiński – miłość, która znalazła swoje wyrażenie w metaforze Krzewu Winnego, a swoje uobecnienie – w Wieczerniku. Owa miłość

w życiu ekumenicznym przyniosła wiele wzruszających świadectw”. Wszelako, aby Krzew Winny mógł wzrastać, muszą dojrzewać gałęzie. Cytując św. Bernarda z Clervaux, Arcypasterz wyraził życzenie, „aby wśród różnych zajęć serca nasze nie stawały się twarde”. W swojej homilii Kaznodzieja przestrzegał przed kierowaniem się symetrią, która nie jest cnotą chrześcijańską. „Wolni od pokusy symetrii, poprzez zapatrzenie w Chrystusa, ukazujmy piękne przykłady jedności” – zachęcał Metropolita, jednocześnie nawołując, aby „Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan stał się czasem modlitwy również za tych chrześcijan, którzy zdają się nie rozumieć sensu dialogu, a nawet go odrzucają”.

Na zakończenie Eucharystii Dyrektor Instytutu Ekumenicznego KUL, ks. dr hab. Przemysław Kantyka, dziękując Księdzu Arcybiskupowi za przewodniczenie Mszy Świętej oraz wygłoszoną homilię, podkreślił, że Arcypasterz Diecezji zawsze potrafił wprowadzić nas w logikę Ewangelii.

Druga część konferencji nosiła charakter multimedialny i – w myśl stwierdzenia ks. dra hab. Przemysława Kantyki – miała na celu wprowadzenie uczestników sympozjum w atmosferę mieszkańców Bliskiego Wschodu. Jako pierwszy swoją prelekcję pt. *Wprowadzenie merytoryczne: typologia i topografia chrześcijaństwa na Bliskim Wschodzie* wygłosił ks. dr Andrzej Kaim SAC. Na początku referatu ks. dr Kaim przywołał słowa ks. prof. Czesława S. Bartnika o tym, że Kościół Jezusa Chrystusa trwa w różnych formach, dlatego zajmowanie się Kościołami Bliskiego Wschodu jest naszym obowiązkiem. „Bez głębokiego poznania tych bratnich «ucieleśnień» żadna eklezjologia nie jest w pełni warta tej nazwy” – cytował. Omawiając owe Kościoły, Prelegent wymienił pięć tradycji, skupionych wokół starożytnych stolic apostolskich: Aleksandrii, Antiochii i Jerozolimy. Wśród nich znalazły się Kościoły tradycji wschodniosyryjskiej lub chaldejskiej, ormiańskiej, zachodniosyryjskiej-antiocheńskiej, aleksandryjskiej oraz tradycji bizantyjskiej. Oprócz typologii, związanej z kategorią liturgiczną, w referacie została ukazana również geografia biblijna Kościołów Ziemi Świętej, rozprzestrzeniającej się od Indii po Etiopię, tzn. wszędzie, gdzie panowała tradycja semicka, aramejska oraz grecka. Charakteryzując owe Kościoły, ks. dr Kaim zaznaczył, że odwołuje się raczej do elementów wspólnych dla owych Kościołów i do tego również zachęcił badaczy danego zagadnienia.

Następnie w podróż do Libanu wszystkich uczestników konferencji zabrał ks. dr Sławomir Pawłowski SAC, przedstawiając prezentację multimedialną ze swojej wycieczki do tego kraju o niezwykle malowniczej naturze i bogatej historii. Dzięki filmowi można było odwiedzić słynne miasta fenickie – miejsca działań Eliasza, Elizeusza oraz samego Jezusa z Nazaretu, zobaczyć prawdziwe cedry libańskie, oddać cześć Matce Bożej Królowej Libanu w sanktuarium w Harrisie, a także zapoznać się z patronem Libanu, świętym pustelnikiem Charbelem, kanonizowanym w 1977 r. przez papieża Pawła VI.

O Libanie jako swojej ojczyźnie, a także o Kościele maronickim, będącym w pełnej jedności z Rzymem, opowiedziała pani Hélène Lahoud-Kot, specjalny gość

konferencji, wygłaszając referat *Kościół maronicki – życie chrześcijan w Libanie*. W swojej prelekcji pani Lahoud-Kot przywołała liczne wydarzenia biblijne, związane z miastami libańskimi, ale podkreśliła również nadzwyczaj trudną sytuację, w jakiej na przestrzeni wieków znajduje się chrześcijaństwo w Libanie. Już w samym XX wieku, ze względu na brak stabilności w regionie oraz problemy z pracą, z kraju wyemigrowało ponad milion chrześcijan. Nie oznacza to oczywiście, że obecni w Libanie chrześcijanie nie wykazują się aktywnością we wszystkich dziedzinach życia – w literaturze, kulturze, sztuce. „Wręcz przeciwnie – uważa pani Lahoud-Kot – poprzez swoją aktywność chrześcijanie stają się w kraju gwarantem wolności religijnej oraz wolności słowa”. Zdaniem Prelegentki, jeśli w Libanie zabraknie wyznawców Chrystusa, stracą na tym również inne wyznania. Ilustrując życie Kościoła maronickiego, pani Lahoud-Kot kładła nacisk przede wszystkim na takie jego szczególne rysy, jak monastycyzm, wielka liczba świętych, których ów Kościół dał światu, a także użycie języka aramejskiego podczas konsekracji darów w liturgii Mszy Świętej. Na zakończenie pani Lahoud-Kot zaprezentowała pokaz zdjęć z Libanu.

Zwieńczeniem Konferencji było wystąpienie znanej dziennikarki, dokumentalistki, specjalisty od spraw Bliskiego Wschodu, pani redaktor *Anny Walczak*. Mówiąc o życiu chrześcijan w Ziemi Świętej, zaprezentowała dwa filmy: *Moja Ziemia Święta* oraz *Z Jerozolimy do Taybeh*.

Ziemia Święta to kraj trzech największych religii monoteistycznych: chrześcijaństwa, judaizmu oraz islamu. Dla każdego mieszkańca Bliskiego Wschodu Ziemia Święta znaczy co innego – dla jednych oznacza miejsce pokoju, dla innych – miejsce walki. Oba filmy ukazywały tragiczne losy wyznawców Chrystusa na tych terenach: Asyryjczyków, którzy uciekli z Turcji w 1915 r., oraz Libańczyków, uciekających w 2000 r. do Izraela w obawie przed terrorem Hezbollahu. W filmie *Z Jerozolimy do Taybeh* zostało też ukazane życie mieszkańców malowniczej wsi Taybeh, która leży na zachodnim brzegu Jordanu. Mimo że owa wioska ma głębokie chrześcijańskie korzenie i dzisiaj jest jedyną palestyńską miejscowością zamieszkałą wyłącznie przez chrześcijan, współcześni pielgrzymi zmierzający do Ziemi Świętej zdają się o niej zapominać. Chociaż mieszkańcy Taybehu są ludźmi ubogimi, w miejscowości istnieje szkoła, stacja radiowa, dom pielgrzyma i wydawnictwo. Sami zaś mieszkańcy utrzymują się ze sprzedawania oliwy oraz produkcji lampek oliwnych. Mają także własny browar. Według Pani Redaktor Ziemia Święta to taki sam kraj, jak i każdy inny – również tam ludzie żyją i umierają, kochają i nienawidzą, również i tam ludzie popełniają błędy.

Konferencja zgromadziła wielu wykładowców i słuchaczy, którymi byli zarówno pracownicy naukowi Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, jak też przedstawiciele innych uczelni Polski, goście i studenci. Dzięki temu po każdej prelekcji trwała ożywiona dyskusja, podczas której przedstawiano ciekawe spostrzeżenia i propozycje.